

Recenzja
sporządzona w postępowaniu habilitacyjnym
Pana dr. Izydora Borysa.

dr hab. Karol Badyňa, prof. ASP

Dziedzina sztuk plastycznych

Dyscyplina sztuk pięknych

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, Wydział Rzeźby

Kraków, 13. 01. 2019 roku

Wydział Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie pismem z dnia 4. 12. 2018 roku, informuje o wyznaczeniu mej osoby przez CK recenzentem komisji habilitacyjnej do oceny osiągnięć Pana dr. Izydora Borysa (BCK-VII-L-7244/18). Do zlecenia została dołączona dokumentacja złożona przez habilitanta w wersji cyfrowej.

Dane habilitanta

W 1985 roku rozpoczął studia w PWSSP w Gdańsku na Wydziale Rzeźby. W 1991 roku obronił dyplom magisterski w pracowni prof. Stanisława Radwańskiego. 25 czerwca 2003 zamknął przewód doktorski wszczęty przez Radę Wydziału ASP w Gdańsku na podstawie rozprawy doktorskiej „Rzeźba - konstrukcja przestrzenna”. Promotorem w przewodzie doktorskim była Pani prof. Teresa Plata Nowińska, a recenzentami byli profesorowie Henryk Lula i Stanisław Radwański.

Habilitant był związany pracą jako pedagog

1. Od 1. X. 1995 asystent w Zakładzie Rzeźby Instytutu Wychowania Plastycznego WSP w Olsztynie
2. Od 1. X. 2003 adiunkt na Wydziale Pedagogiki i Wychowania Artystycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (Instytut Sztuk Pięknych na Wydziale Sztuki UWM w Olsztynie)

Ocena autoreferatu

Autoreferat jest zawsze swoistym credo artysty. Spróbuję wyłowić z niego najważniejsze elementy. Na początek posłużę się cytatami samego autora:

1. „odkrywać obszary głęboko ukryte”
2. „siła języka geometrii”
3. „kontekst metafizyczny”
4. „ograniczona fizycznością materia”

5. „przestrzeń rzeźby oraz jej związki z architekturą”
6. „powtórzenia form”

Jeszcze bardziej skracając, można sprowadzić podstawowe założenia credo Pana Izydora Borysa do trzech pojęć: geometria, architektura, czas. Można dodać jeszcze jedno pojęcie, jakim jest materia, ale to pojęcie będzie przedmiotem moich szczególnych rozważań, gdyż w całej koncepcji artystycznej autora stanowi obszar kontrowersyjny.

Pan Izydor w kilku miejscach swojego autoreferatu używa takich pojęć jak: „alchemiczna przemiana”, „magia tajemnicy”, „duchowy aspekt” by w końcu rzucić to najważniejsze słowo „metafizyka”. To właśnie metafizyka jest tym słowem kluczem do całej koncepcji i wizji artystycznej autora. Słowo niemodne, mało i nieśmiało używane jakby nie mogło należeć do języka sztuki tylko do filozofii. Rzeczywiście trudno jest znaleźć artystów, a zwłaszcza rzeźbiarzy, którzy by się metafizyką w swoich dziełach zajmowali. Są tacy, o renomie międzynarodowej, w dodatku polscy artyści. Myślę o Bolesławie Biegasie, którego można nazwać rzeźbiarzem i malarzem metafizycznym. Dla niego także te trzy pojęcia były najważniejsze: geometria, architektura, czas w rzeźbie był przepływem, a w malarstwie był światłem. Znajduję wiele analogii w koncepcji artystycznej Biegasa i Borysa. Bolesław Biegas gdy zaczynał swoją artystyczną karierę w pierwszych latach XX wieku nie był rozumiany. Został nawet wyrzucony z krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, ale nie za prace metafizyczne, te pojawiły się później w jego twórczości.

Myślę, że można mówić o pewnych wspólnych cechach dzieł metafizycznych. Główne pojęcie, to święta geometria. Większość prac Pana Izydora Borysa jest wyosiowana i symetryczna. Często wraca do figur geometrycznych np. cykl „Kule”. Bliskość rzeźby i architektury widzimy w cyklach „Katedry” i „Archetony”. Ostatnia cecha to czas. Jak ona się objawia w rzeźbach Pana Borysa? Załóżmy taki eksperyment myślowy, że te rzeźby zostały odnalezione w piaskach pustyni. Czy znalazcy nie będą mieli kłopotu by oszacować czas ich powstania? Sądzę, że taki jest właśnie zamiar Pana Izydora Borysa, aby te artefakty wychodziły poza czas. Taka jest właśnie metafizyka.

Przejdę teraz do wspomnianego wcześniej trudnego i kontrowersyjnego pojęcia materii. Zacznę od cytatów. Pierwszy „ Nie podlega dyskusji fakt, że materiał ma ogromny wpływ na charakter i formę rzeźby – jest jej tworzywem, tkanką i niejednokrotnie nadaje dziełu wymiar symboliczny, a nawet wpisuje je w kontekst metafizyczny”. Rzeczywiście, ten fakt nie podlega dyskusji, zgadzam się. Drugi cytat „tę przemianę zastygłej w bezruchu (wysuszonej) materii rzeźby można porównać jedynie do tajemniczego misterium, którego sprawcami jest ogień i czas. Poddana obróbce termicznej glina, a z nią sama rzeźba przekraczają w pewnym momencie swoje właściwości fizyczne, przemieniając się z delikatnej materii w postać twardej skorupy. Proces ten staje się nieodwracalny i glina już nie wraca do swego pierwotnego, plastycznego stanu. Alchemiczna przemiana szkliwa i gliny niesie za sobą magię tajemnicy, wykracza poza materialistyczną interpretację, zyskuje aspekt duchowy”. W związku z tym cytatem mam pytanie do autora, czy zwykła filiżanka do herbaty czy ostawiony pisuar po wypaleniu w ogniu też zyskuje aspekt duchowy? Sam fakt poddania materiału choćby najbardziej skomplikowanej obróbce technologicznej niczego duchowego nie dodaje. Znane są poglądy np. ks. prof. Michała Hellera, które zrównują materię z duchowością jako mieszczące się we wspólnym polu racjonalności ale bezpośrednich związków duchowości z prosto pojmowaną technologią raczej trudno poszukiwać. Rozumiem to nadmierne gloryfikowanie przez Pana Izydora ognia wypalającego wysuszoną glinę, przecież niemal od dziecka wychowywał się w pracowni ceramicznej.

Sztuka nie zależy tylko i wyłącznie od wyszukanej technologii i perfekcyjnego wykonania. Moje krytyczne podejście do takiego rozumowania jest jednak natychmiast łagodzone przez rzeźby z cyklu „Przejście”, które są włączone do pracy habilitacyjnej.

Ocena dołączonego dzieła artystycznego

Prace Pana dr. Izydora Borysa z lat 2008 – 2017 składające się na dwa cykle: „Fantomy” i „Kokony”, stanowią podstawę pracy habilitacyjnej, które były zaprezentowane na wystawie indywidualnej pt. „Przejście” 14 grudnia 2017 roku w Galerii BWA w Olsztynie.

W opisie dzieł rzeźbiarskich autor jeszcze raz powraca do materii gliny przypisując właśnie jej, jakieś wyższe wartości. To może być irytujące, ale znowu, ta logiczna niepoprawność jest łagodzona tym, że autor stawia siebie samego obok materiału, który trzeba najpierw wydobyć z ziemi i obrobić w rękach. Droga materiału jest także drogą twórcy. To jest ciekawe ujęcie, ale z obrzędowością nie musi się od razu kojarzyć. To jest raczej przerost interpretacyjny jakiemu się Pan Borys poddaje.

Nie mam żadnych zastrzeżeń do zaprezentowanych dwóch cykli rzeźb pt. „Fantomy” i „Kokony”. Wszystkie ścieżki interpretacyjne zaproponowane przez autora są zasadne. Całość jest przemyślana i harmonijna. Nie tylko wprowadza w świat metafizyczny, ale dla uważnego obserwatora może być samą metafizyką, zwłaszcza wtedy, gdy te oba cykle połączymy ze sobą. Można nałożyć dwa obrazy kokonów i fantomów w jeden obraz. Kokon to indywidualne przejście, a fantom (korab, arka) to społeczność. Widzimy wyraźnie, że tytułowe „Przejście” nabiera nie tylko wielu wymiarów symbolicznych, ale także dotyka doświadczenia ogólnoludzkiego ponad wszystkimi kulturami.

Ocena dołączonych dzieł artystycznych

Pan dr Izydor Borys obok twórczości realizowanej w tworzywie ceramicznym zajmują się również rzeźbą w innych materiałach. Ma na swoim koncie kilka realizacji monumentalnych wykonanych w przestrzeni publicznej. W 2012 roku wykonał pomnik Papieża Jana Pawła II do Sanktuarium Krzyża Świętego w Klebarku Wielkim k. Olsztyna. W 2015 roku na zamówienie polonii z Nowego Jorku wykonał figurę Św. Jana Pawła II do parafii w Copiaque na Long Island. W tymże 2015 roku wykonał również kompozycję rzeźbiarską „Żurawie” do terminala lotniska Olsztyn–Mazury w Szymanach. Brał udział w projektowaniu aluminiowych paneli umieszczonych na elewacji terminala portu lotniczego w Szymanach.

Większość tych prac została wykonana w konwencji rzeźby realistycznej z dużą poprawnością i biegłością warsztatową, co tym bardziej potwierdza wysokie kompetencje rzeźbiarskie. Muszę także wspomnieć o bardzo dobrej rzeźbie portretowej Artura Rubinsteina wykonanej dużo wcześniej.

Ocena osiągnięć artystycznych

W tym miejscu recenzji chciałbym dokonać całościowej oceny dorobku artystycznego Pana dr. Izydora Borysa, co biorąc pod uwagę jego różnorodny dorobek, mieszczący się w przedziale od abstrakcji do realizmu musi być próbą znalezienia wspólnego mianownika. Autor moim zdaniem trochę nadużywa pojęcia abstrakcji, określając swoją sztukę tym mianem. Oczywiście, są prace, które mogą nosić takie miano, ale akurat nie te, które zostały przedstawione jako prace habilitacyjne. To jest tylko mała uwaga, niewiele znacząca, gdyż twórcy są najmniej uprawnieni do tego by systematyzować swoją sztukę. Pan dr Izydor Borys przejawia przenikliwą osobowość i to jest

widoczne w jego pracach. Patrzy w głąb zjawisk. Kulturę postrzega bardzo szeroko zdając sobie sprawę z tego, że sam jest jej częścią. Głębokie zakorzenienie w warsztacie rzeźbiarskim i materiale stanowiącym fundament do wszelkich poszukiwań daje bazę, na której może powstawać bardzo subtelny świat pełen symbolicznych znaczeń. Wspomniana wcześniej przeze mnie metafizyczność dzieł Pana Borysa dotyka pojęć abstrakcyjnych jak geometria czy czas, ale tym co ową metafizyczność tworzy, to jest wzajemna harmonia wszystkich elementów z materiałem włącznie. Szukając wspólnego mianownika dla wszystkich rzeźb Pana Izydora, trzeba zwrócić uwagę na ich architekturę. Patrząc na rzeźby bardzo często mam wrażenie jakbym patrzył na budowle. Mają one swoją statykę, równowagę i symetrię przez co odsyłają nas gdzieś dalej, stają się oknem na świat metafizyczny, który powinien mieć strukturę architektoniczną, jak intuicyjnie tego dowodzą artyści zajmujący się tą tematyką.

Ocena osiągnięć twórczych

Pan dr Izydor Borys miał 16 wystaw indywidualnych, m.in. w Olsztynie, Ławie, Gdańsku, Zagrzebiu, Tczewie, Olsztynku i Barczewie. Brał udział w kilku konkursach i sympozjach oraz w ponad 30 wystawach zbiorowych m. we Włoszech, Wilnie, Olsztynie, Warszawie, Elblągu, Ciechanowie, Tczewie i Reszlu.

IV i V Olsztyńskie Biennale Plastyki, BWA, Olsztyn,

Wystawa członków stowarzyszenia „Areszt Sztuki”, Galeria Roch Paulina, Perugia, Włochy,

Wystawa pracowników Instytutu Sztuk Pięknych, Galeria Roch Paulina, Perugia, Włochy.

Wystawa artystów olsztyńskiego oddziału ZPAP, „Dom Polski”, Wilno.

Wystawa artystów olsztyńskiego oddziału ZPAP, Galeria „Arka”, Wilno.

Wystawa poświęcona pamięci Prof. Teresy Platy Nowińskiej, Salon wystawowy ASP, Warszawa.

20-lecie Instytutu Sztuk Pięknych, BWA, Olsztyn

Wystawa wykładowców Instytutu Sztuk Pięknych, Fabryka Sztuk, Tczew.

Wystawa studentów i wykładowców pt. „Mistrz i uczeń”, Galeria „Zamek”, Reszel.

Wystawa wykładowców Instytutu Sztuk Pięknych pt. „Prezentacje”, Galeria Alfa, Olsztyn.

Wystawa zbiorowa Festiwal Sztuki „Ogień”, Ostrołęka, Ciechanów, Warszawa

Wystawa „10 lat Aresztu Sztuki”, Olsztyn, Nidzica, Elbląg, Dobrze Miasto

Wystawa Instytutu Sztuk Pięknych pt. „Forma 25”, BWA, Olsztyn.

Wystawa artystów ze stowarzyszenia „Areszt Sztuki”, pt. „Jestem”, Galeria 81, Warszawa.

Sumując wystawy indywidualne i zbiorowe to otrzymujemy liczbę prawie 50 wystaw na terenie Polski oraz we Włoszech, Chorwacji i Litwie. Ten dorobek należy wysoko ocenić zauważając jednocześnie, że w większości są to wystawy promujące całe środowisko artystyczne Olsztyna i regionu na arenie ogólnopolskiej i za granicą.

Ocena osiągnięć dydaktycznych

Pan dr Izidor Borys w okresie samodzielnej pracy na stanowisku kierownika Pracowni Rzeźby w latach 2009 – 2017 był promotorem 12 licencjackich i 9 magisterskich dyplomów artystycznych. O jego osiągnięciach świadczą otrzymane nagrody. Między innymi: Nagroda Rektora UWM II stopnia za osiągnięcia w dziedzinie dydaktycznej.

W bardzo szeroko przedstawionej prezentacji dokonań pedagogicznych Pana Borysa widać osobę zaangażowaną, której praca ze studentami sprawia prawdziwą przyjemność. Lista dyplomantów, których Pan Izidor był promotorem jest imponująca, a przedstawione prace są różnorodne czego przykładem może być praca Pani Dominiki Krasuckiej, papier, technika własna – dyplom licencjacki.

Ocena innych osiągnięć

W przypadku Pana dr. Izidora Borysa szczególną uwagę trzeba zwrócić na jego działalność dydaktyczną, kulturalno-oświatową i popularyzującą sztukę. Organizował wiele warsztatów o charakterze cyklicznym. W 2017 roku był członkiem zespołu organizacyjnego projektu pt. „Uniwersytet Młodego Odkrywcy” finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i organizowanego na Wydziale Sztuki UWM w Olsztynie. W ramach projektu prowadził warsztaty z młodzieżą gimnazjalną pt. „Ceramiczna orkiestra” oraz z dziećmi ze szkoły podstawowej, warsztaty pt. „Płaskorzeźby z odcisków przedmiotów”. Od wielu lat uczestniczy w pracach jury Wojewódzkiego Konkursu Rzeźby Ludowej i Nieprofesjonalnej organizowanej przez Biskupiecki Dom Kultury. Należy do Związku Polskich Artystów Plastyków, stowarzyszenia „Areszt sztuki” oraz fundacji „Wyłom” zrzeszającej pracowników Instytutu Sztuk Pięknych UWM. Otrzymał wiele nagród i wyróżnień: Indywidualna nagroda Rektora UWM III stopnia za osiągnięcia w dziedzinie organizacyjnej, Honorowa odznaka „Zasłużony dla Kultury Polskiej” nadana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotra Glińskiego, Nagroda Prezydenta Olsztyna w dziedzinie kultury - „Za całokształt pracy twórczej w dziedzinie plastyki”, Srebrny Laur UWM za zasługi dla UWM w Olsztynie, Indywidualna nagroda Rektora UWM II stopnia za osiągnięcia w dziedzinie organizacyjne.

Prowadził działalność popularyzatorską i promocyjną. Brał udział w Konferencji Naukowej pt: „Rzeźba Polska 1945 – 2008”- Orońsko; w pracach jury konkursu pt. „Teraz Chopin” zorganizowanego dla młodzieży 4 liceów plastycznych: Olsztyna, Łomży, Supraśla, Gronowa Górnego. Wygłosił wykład pt. „Nowy język rzeźby” będący kontynuacją cyklu wykładów organizowanych dla mieszkańców Olsztyna przez Instytut Sztuk Pięknych w Pałacu Młodzieży.

Brał udział w imprezach pt. „Piknik Sztuki”, promujących Wydział Sztuki, Olsztyn – Stare Miasto, w organizacji warsztatów plastycznych przeprowadzonych w Filharmonii Warmińsko – Mazurskiej w ramach „Otwartych Dni Funduszy Europejskich”.

Organizował i prowadził warsztaty podczas imprezy pt. „Olsztyńskie Dni Nauki i Sztuki” oraz warsztaty podczas tzw. Dni Otwartych UWM.

Należał do zespołu organizacyjnego projektu pt. „Uniwersytet Młodego Odkrywcy” finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i organizowanego na Wydziale Sztuki UWM w Olsztynie.

Organizował wystawy Pracowni Rzeźby w Rektoracie UWM w 2013 i 2014 r. Brał udział w organizacji ogólnopolskiej konferencji naukowej „Doświadczenie i przyszłość”, Instytut Sztuk Pięknych – 2015 r.

Brał udział w organizacji wspólnych wystaw prezentujących najlepsze prace studentów Instytutu Sztuk Pięknych: Wystawa „Mistrz i uczeń”, Reszel 2012, Wystawa „Najlepsze dyplomy”, Kotłownia, 2015.

Organizował cykl wystaw pt. Terytorium Sztuki, 2015 i 2016, Wystawa pt. „Koezystencja”, Galeria Rynek, 2017, oraz Wystawa prac dyplomantów oraz ich promotorów pt. „Mistrz i uczeń”, Centrum Ekspozycyjne Stara kotłownia, Olsztyn, 2017 r.

Ten długi ale i tak jeszcze niepełny spis wszystkich wydarzeń, których Pan Borys był animatorem świadczy o jego olbrzymim zaangażowaniu w sprawy popularyzacji sztuk nie tylko na terenie Uniwersytetu, ale także całego miasta Olsztyna i regionu. Widać, że to zaangażowanie zostało dostrzeżone przez Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, który wielokrotnie nagradzał Pana Borysa swoimi nagrodami. W moim mniemaniu świadczy to także o wielkich zdolnościach organizacyjnych Pana dr. Izzydora Borysa i o oddaniu w sprawy zachowania tożsamości kulturowej.

Konkluzja

Jak wynika z przedstawionej dokumentacji, w osobie Habilitanta widzimy przede wszystkim osobę bardzo zaangażowaną nie tylko w rozwój własnej osobowości artystycznej, ale także ogromnie zatroskaną w rozwój swojego środowiska. Jego osiągnięcia artystyczne są wynikiem dość rzadkiej postawy polegającej na głębokim skupieniu i koncentracji. Może właśnie taka postawa pozwala na aktywność na polu popularyzacji i upowszechnianiu kultury, wśród niemal wszystkich środowisk w regionie a nie tylko wśród środowiska uniwersyteckiego.

Dorobek Habilitanta należy przede wszystkim wysoko ocenić ze względu na osiągnięcia twórcze w dość popularnej dziedzinie jaką jest rzeźba w ceramice, ale rozwiązania i cele jakie osiąga, są unikatowe i stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny.

Niniejszym stwierdzam, że osiągnięcia artystyczne, twórcze, dydaktyczne i popularyzatorskie Pana dr. Izzydora Borysa w pełni spełniają wymagania art. 16 Ustawy z dnia 14. 03.2013 roku (z późn. zmianami) o stopniach naukowych i tytułach oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki, stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego sztuki.

dr hab. Karol Badyń prof. ASP